

NOVA FILATELIJA

LJUBLJANA
Marec 1950
LETNIK II.
ŠTEVILKA 3.
Din 15.—

NOVA FILATELIJA

Mesečno glasilo Filatelistične zveze Slovenije

ZALOŽILA: FILATELISTIČNA ZVEZA SLOVENIJE, Ljubljana, poštni predal 281

Urednik: PAVLE ANDERLIČ, Ljubljana, Frančiškanska 3

Odgovarja: SILVO PAJK, Ljubljana, Gosposvetske 10/IV

Dopise, rokopise, reklamacije, naročila in pošiljke za UREDNIŠTVO
GLASILA naslavljajte na naslov:

Uredništvo „NOVE FILATELIJE“, Ljubljana
poštni predal 281

Naročnino nakazujte na tekoči račun Filatelistične zveze Slovenije
pri Narodni banki, Ljubljana št. 604-95603-104

Rokopisov ne vračamo. Vposlati jih je treba za naslednjo številko
najdalje do 20. aprila 1950.

VSEBINA:

	Stran
Makso Sikošek: Filatelistovi spomini	33
O prvi klasični znamki	35
Pavle Anderlič: Osnovni pojmi filatelije	36
Inž. Tulij Budau: Borimo se proti ponarejevalcem!	38
Dr. Anton Lavrič: Borba proti jetiki na znamkah	40
Pavle Anderlič: Poštni žigi na področju Slovenije	42
Poskusni tiski izza časa nemške zasedbe	47
Pred 75. obletnico rojstva Ivana Cankarja	47
Novе znamke drugod	48
Humor v filateliji	48

Podružnice naj pošiljajo Zvezi redno koncem vsakega meseca po-
ročila o delovanju.

NOVA FILATELIJA

GLASILO FILATELISTIČNE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK II.

MAREC 1950

ŠTEV. 3

Brionski otoki blizu Pulja

Pred svetovno vojno je prodajal trgovce s papirjem nasproti takratne Kato-liške bukvarne poleg drugega tudi znamke. Drugod jih nisi dobil. Vse to je bilo takrat pri nas v povojih in filatelisti so bili redki. Tu sem v začetku iz skromnih sredstev kupoval majhne serije pisanih južnoameriških eksotičnih znamk, toda vse brez smotra; samo, da je bilo slikovito. Tistih, ki jih je bilo tačas dovolj — v mislih imam serije jubileja iz 1910. leta — si nisem oskrbel. Prav te so danes redke in jih marsikdo pogreša v zbirki.

Marsikak mladinec je presnanjal ob romanih Julesa Verneja lepe trenutke svoje mladosti. Čudni doživljaji, potovanja, neznana morja s skrivnostnimi otoki. Vedno sem si želel na kateri koli otok in v kakršnih koli okoliščinah. Usoda mi je bila naklonjena in želja se mi je izpolnila. Sicer pusto vojaško življenje je dobilo zame drug pomen, ko sem prišel na Brionske otoke. To je skupina enajsterih otokov, od katerih sta bila tedaj samo dva naseljena (veliki in mali Brioni). Ti otoki so prelepi.

Makso Sikošek, Ljubljana

FILATELISTOVI SPOMINI

Očarljiv je veliki otok, pravi raj z najlepšimi vilami in hoteli, obsežnimi vinogradi in bujnim zimzelenim drevjem. Poleg tega vabijo čarobni zalivi in parki ob morju z mirnimi kotički. A kar je za filatelista poglavitno: tu je tudi poštni urad, ki je imel takrat poštni žig »Brioni«. Pozneje so spremenili Italijani ime v »Brioni maggiore«.

Kot vojak sem modroval v tem kraju, visoko v trdnjavski bateriji z tepim razgledom, o filatelističnih vprašanih s tovariščma Slovincem Marihom in z dunajskim Čehom Frantom Polačkom. Zlasti Čeh je bil v tej stroki kar doma in mnogo koristnega sem se naučil od njega. Pozneje sem prevzel po njem smisel za sistematično zbiranje. Imeli smo že prve zveze v zamenjavi z Nemčijo in Svico. Cenzura nam še ni nagajala.

Čeprav sem bil v lepem kraju, postanejo dnevi dolgočasni. V takem razpoloženju sem se odpravil nekega popoldne na sicer romantično, toda tiste čase nevarno pustolovščino. Spustil sem z obrežja v morje čolnici ter odveslal na dva kilometra oddaljeni drugi otoček Orzera. Nisra samo filatelist, marveč tudi prijatelj prirode. Otoček sem pre-

hodil počez in po dolgem, pol kilometra v premeru. Ogleдал sem si rastlinstvo in užival samoto. Legel sem v travo. Spomnil sem se Amerikanca, ki je kupil neke ob angleški obali otoček, našel neke svoje »suverene« poštne znamke z označbo svoje valute in veselo začel svojo pošto službo — dokler mu John Bull tega ni prepovedal. Prav te znamke so vzbujale takrat med filatelisti veliko zanimanje. Filatelistični listi so beležili; razne komentarje o njih. Bil sem v tem sanjarjenju bolj skromen. Mislil sem si: ko bi imel tale otok, bi si ustvaril vsaj priložnostni žig z današnjim datumom. Vzemimo »Orzera 27. 8. 1916«. .. Mladostna naivnost! —

Zdrhamil sem se iz sanjarjenja. Treba se je vrniti v baterijo. Sonce je zahajalo. Napisal sem v svoj dnevnik še nekaj vrstic o vtisih s poti. Toda glej spaka: mojega čolna ni bilo nikjer. Kaj naj storim? Preplavati? Na to ni bilo misliti, ker sem bil za tako razdaljo preslab plavač. Kako priti na drugo stran, je bilo zame važno vprašanje. Tam ni bilo sanjarjenja, marveč trdo vojaško življenje in disciplina. Vse se je kar nekam srečno končalo. Tovariši, ki so patrolirali tod mimo, so me našli. Tako moja pustolovščina ni prišla višjim na uho.

Zapisujem še, da smo bili tako navdušeni zbiralci, da se je vseeno našel za znamke kakš krajcar, čeprav smo bili lačni kruha. Nabiral sem na otoku lovorjevo listje, pobiral razne kosti ob obali in to nosil v Pulj na prodaj. Izkupiček sem spreminjal v priljubljene znamke. Moja prva zbirka je bila tesno povezana s temi prozaičnimi predmeti. Na našem otoku je bil takrat višji finančni respicijent Slovence Turk iz Sogražice, ki mi je podaril velik karton avstrijskih znamk iz 1883. leta. Zame je bilo to za tedanji čas razveseljivo darilo.

Več vzhemirljivosti kakor okoli nas padajoče bombe je prinesel prvi slovenski filatelistični časopis »Balkan«, ki je izšel v Zagrebu. Ta list smo zbiralci ne-

stropno dočkali. V drugi številki; z dne 20. marca 1918. leta sem priobčil naslednje: »Našim slovenskim filatelistom! Prva številka hrvatskega filatelističnega lista je prijetno iznenadila. Dobro urejen list nam je v pogos ter se lahko meri tudi z drugimi inozemskimi. Bodi nam pozdravljen tolmač naše filatelije itd. Ta moj pozdrav je bil vendarle objavljen. Moje zadoščenje pa je bilo zlasti v dejstvu, da je imela filatelistična literatūra zapisano slovensko besedo, ki je bila tiste čase tako zapostavljena.

Ob koncu še anekdoto.

Kako smo potegnili Nemce

Nemci o bili znanj kot skrajni pedantni. Zato smo napisali na navadnem pismu spodaj na robu vrdno opazko »Poglej pod znamko!«. In Frici so nasledli. Gledali smo jih neopazno skozi pošto okence. »Herrgott, was ist denn das?« se je razhudil predstojnik pošte, brkat zagrizen Prus. In z združenim močmi so se mučili ter previdno odlepjali znamko, da je ne bi pokvarili. Tako bi bila po njihovem mnenju vsa »volunska« afera razkrita. Ko so v potu svojega obraza le opravili, so razkrili skrivnostno besedilo: »Ali ste jo lahko tako ali mukoma odlepili?«

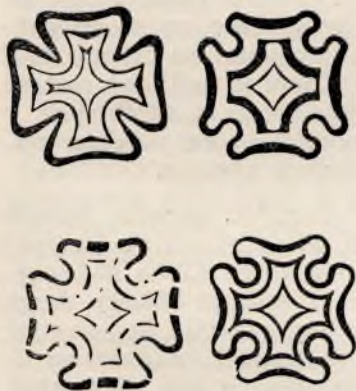
Opomba urednika: Brionski otoki so severno od Pulje. Oč istrske obale so oddaljeni 2-3 km. Poštni žig „Brioni maggiore“, ki ga kaže naša slika, je poslednji ostanek bivše okupacije ter je bil v rabi le še kratek čas po osvoboditvi. Brioni so danes pod LR Hrvatsko.

O prvi klasični znamki

ČRNI PENNY (Black penny) je prva in najstarejša znamka sveta, ki je bila v uporabi za predplačilo poštnine od 6. maja 1840 v Angliji. Četudi je bilo tiskanih več milijonov te znamke, je danes že precej redka, ker je kot prva znamka mikavna slehernemu zbiralcu. Zanimivo je, da znamka nima državnega naziva, marveč le označbo „Postage“, kar pomeni „poštino“. Do današnjega dne je ostala angleška poštna uprava pri tej navadi.

Znamka je bila tiskana v polah po 240 kosov. Ker temelji angleška valuta na duodecimalnem sistemu (1 šiling = 12 penijev, 20 šilingov = 1 funtsterling), je stala pri pošti cela pola natanko 1 funt, kar je bila okrogla vsota za obračun.

Angleži so že gotovo imeli izkušnje s prodajo kolekov in drugih vrednostnih markic. Da bi otežkočili ponarejevalcem delo, so znamke individualizirali s pomočjo črk. Ta sistem je obdržala Anglija do leta 1884. Črka v levem kotu označuje (v redu abc-da) vodoravno, v desnem kotu pa navpično vrsto pole. Na naši sliki ima znamka črki T in A. Gre tedaj za levi spodnji vogalni komad: T = 20. vodoravna vrsta (zadnja) A = 1. navpična vrsta.

Znamke so žigosali s tedanjim žigom, imenovanim „Malteški križ“, ki so ga tačas uporabljali vsi poštni uradi, toda v zelo podobnih oblikah (glej na sliki 4 take podobne vrste žigov). Izpočetka so jemali za žigosanje črno barvo, kar je bilo v navadi že v predfilatelistični dobi. Ker pa je znamka črne barve, zaradi česar je bil črni žig na črni znamki slabo viden, so kmalu predpisali uporabo žiga v rdeči barvi. Zato je črni žig redkejši od rdečega.

Za izdelavo znamk je bilo več tiskovnih plošč, ki se razločujejo po malih razlikah v obliki črk. Široko področje za

zbiralca posebnosti, ki lahko sestavi s posameznimi znamkami 10 raznih plošč po 240 kosov! Mi skromnejši filatelisti pa bi bili zadovoljni, če bi imeli vsaj enega zastopnika te „najbolj klasične“ znamke v svoji zbirki.

Ep.

Pavle Anderlič, Ljubljana

Osnovni pojmi filatelije

(2. nadaljevanje)

NAPISI na znamkah navadno označujejo državo in vrednost znamke (s številko, z besedo ali z obojim). Znamke, na katerih nikdar ni imena države, ima samo Anglija.

Ime države je pisano v narodnem jeziku, v vseh državnih jezikih (Belgija) ali latinsko (Helvetia = Švica).

Pri izvenevropskih in polkolonialnih državah imamo napis navadno v domačem in v enem mednarodnih jezikov (Egipt, Irak, Iran itd). Tudi ostali napisi na znamkah so navadno po gornjem pravilu. Pri državah z dvema pisavama sta v navadi obe pisavi (pri FLRJ-latínica in cirilica). Številke so vedno tudi v evropski pisavi (po predpisih UPU).

ŽIGOSANJE. Pri uporabi se znamke žigosajo in s tem napravijo neuporabne za ponovno frankiranje. Če je manjkalo žigov, so razveljavljali znamke tudi s črnilom. Danes imajo žigi običajno ime odpreme pošte. Svoje čase pa so uporabljale skoraj vse pošne uprave žige s številkami ali črkami (tudi kombinirane n. pr. B 62 za Honkong). Znani so tudi tkzv. mutasi žigi, ki se delno še danes uporabljajo (n. pr. malteški križ v Angliji itd). V novejšem času se uporabljajo za posebne prigode priložnostni žigi z označbo svojega namena.

NAPAKE. Pri tisku se večkrat dogodijo napake, katerih je več vrst. Imamo tiskovne napake, ki so značilne (tipične) ali slučajne. Poznamo tudi obrnjeno središče (Libija, italj. porto itd). Če se vdela klišé ene vrednosti v sklop klišéjev druge vrednosti, se s tem povzroči napačna barva (Srbija, Jugoslavija). Dalje poznamo: slovnične napake (Littorale!), madeže na tiskovni plošči (5 lirška, Slov. Prímorje), dvojni tisk (Slovenija), tisk na hrbtni strani. Še več napak je znanih pri provizorijih in drugih pretiskih na znamkah: tiskovne napake, obrnjen pre-

tisk, dvojni in zamenjani pretisk, različne tipe napisa, številčk itd. (Porto Istra - Slovensko Primorje).

Znamke so sprva predstavljale vladarje (Anglija, Belgija, Nizozemska, Srbija, Španija), pozneje državne grbe (Avstrija, Bolgarija) in mitološke osebe (Grčija Hermesovo glavo, Francija Cerezo itd).

Kasneje so monarhije zvečine prešle od grba na vladarja, republike pa so obdržale simbole (mitologijo, grbe itd). Pogosto najdemo na prvih izdajah znamk upodobljene simbole pošte (pisma, rog, goloba) ali pa je glavni poudarek na vrednosti.

Hkrati z naglim razvojem pošte so se znamke diferencirale v frankovne, portovne, doplačilne, dobrodelne, službene, letalske, za pnevmatično, ekspresno in paketno pošto.

Države so zgodaj sprevidele veliki pomen znamke za propagando doma in v inozemstvu ter so poskrbele za bolj umetniško izvedbo svojih znamk, ki prikazujejo: pokrajino, noše, živalstvo, stavbe, zgodovino, slovite može, tehnični napredek ter politično in ideološko opredelitev.

Izrazito propagandne so znamke s priyeski, ki so združeni z znamko ali ločeni po zobčanju (Italija, ČSR itd). Sem sodijo tudi bloki, ki so bili izdani večkrat tudi v spomin na filatelistične razstave (NABA, PEXIP, naš ZEFIB, WIPA itd).

FALZIFIKATI. Seveda je znamka postala tudi predmet potvorbe in to na škodo pošte (Italija 50 ct) ali v škodo zbiralcev (Venezia Giulia). Omenjam še uporabo znamk kot denar (Rusija), za kar so se tiskale na trdem papirju.

Znamka je danes ogledalo kulturne stopnje naroda in države. Naša država kaže na znamkah uspehe delovnih naporov ljudstva in mladine (mladinski progí Brčko - Banovići, Šamac - Sarajevo), našo NOB in borbo za izpolnitev petletnega plana — v okviru preobražanja države v socialistično pod vodstvom KPI in maršala Tita.

(Dalje)

V Beogradu so predvajali filatelistom v oktobru preteklega leta film o izdelavi znamk, ki so ga izdelali v Švici. Tehnično dovršene slike so prikazovale tisk v heliogravuri in v jekloreza, v tretjem delu pa pot poštne znamke na pismu. Naša Zveza je posredovala pri Biroju za filatelijo, da bi se kazal film tudi v Ljubljani in drugih naših ljudskih republikah.

Borimo se proti ponarejevalcem!

(Kriminal v filateliji)

Človeški rod žal nagiba „tudi“ k slabemu, zato skušajo nekateri s ponarejanjem znamk zaslužiti na škodo pošte, še pogosteje in „uspešnejše“ pa na račun filatelistov.

V starih časih, ko je imel denar razmeroma visoko kupno moč, so tu pa tam ponarejali znamke kot take. Ta posel pa ni bil kaj donosen, zato so taki primeri redkejši.

ponarejena

pristna

Na svetu pa je več milijonov filatelistov. Ti so široko tržišče z močnim vplivom ponudbe in povpraševanja na cene redkejših znamk.

Zato se ponarejajo znane redkosti klasičnih znamk z vsemi sredstvi najsodobnejše grafične tehnike. S prav preprostimi sredstvi se pa ponarejajo navadne znamke, ki imajo zaradi

majhne naklade posebnega pretiska višjo vrednost. Tak primer je letalska serija stare Jugoslavije s pretiskom italijanske zasedbe, ki stane s pretiskom 12.000.—, brez njega pa samo 500.— din.

Z drobnogledom ali z močnim povečevalnim steklom prav lahko ugotovimo na ponarejenih znamkah pomanjklivosti, nepreciznosti in razločke v tisku. Še bolje pa je, če te znamke močno povečamo-fotografiramo, kakor sem to opisal v 2. številki „Nove filatelije.“ Na pričujoči sliki zelo nazorno vidite razliko med pristno in ponarejeno znamko 72-vinarjev Bosne in Hercegovine iz leta 1906. To znamko so ponaredili, ker jo je težko dobiti, in stane pri nas Din 645.—, drugod pa še več.

Pretiske je pa lažje ponarediti, ker sestojte večinoma iz enobarvnega napisa ali lika. Zato se ponarejeni pretisk časih ne da zanesljivo ugotoviti ne z drobnogledom ne s povečalnim fotografiranjem, četudi uporabimo primeren fotografski material z ustreznimi filtri.

Imamo pa še druge, prav zanimive in uspešne metode:

Danes je slučajno deževna nedelja. Ker niste mogli dobiti vstopnice za „40 razbojnikov“ z (Ali-Babo ali brez njega), ste na obisku pri znancu zdravniku. V bližini priključene temnovijoličaste žarnice za obsevanje bolnikov začudení opazíte, da se vam nohtí in zobje „čarobno“ svetíjo.

To je luminescenca. Ako padajo na nekatere snovi ultravijolični žarki (ti so za naše oko nevidni), opazimo v temnem prostoru, da se te snovi nekako same svetíjo. Spremenile so namreč kratkovalovne ultravijolične žarke, ki jih naše oko ne vidi, v normalno svetlobo, ki jo vidimo. Na zunaj popolnoma enaki predmeti spreminjajo ultravijolično svetlobo v raznotere barve, kakršna je pač njihova kemična sestava.

Vse to s pridom uporabljajo pri ugotavljanju pristnosti znamk, denarja, podpisov na dokumentih in podobnega. Industrija je izdelala praktične priprave z imenom „Ultravisor“, „Analitična svetilka“ itd.

V bistvu sestojé take priprave iz živosrebrne obločnice v cevčici iz raztopljenega najčistejšega kremenjaka ali iz cenejšega fosfatnega stekla in iz optičnega filtra, ki propušča samo ultravijoličaste žarke. Vse skupaj je montirano v primerno ohišje, tako da nas druga svetloba v prostoru ne motí, ker se predmeti pri obsevanju svetlikajo v prav nežnih barvnih odtenkih.

Take živosrebrne obločnice dobro poznamo kot „višinsko sonce“ za obsevanje bolnih in zdravih. Tako pripravo bi si torej lahko sami napravili. Potrebujemo samo še filter, ki propušča samo ultravijolično svetlobo. Drugod prodajajo takšno steklo pod imenom „Uvet“. Za naše oko je domala črno, ali prav temno vijoličasto, in misliš, da sploh nobene svetlobe ne propušča. Če pa položimo pod to pripravo v temnem prostoru nekaterih decimetrov kakšne znamke, vidimo, kako lepo se svetlikajo v raznih barvah.

Nekdo nam je pokazal svojo letalsko serijo s pretiskom italijanske zasedbe. Rad bi vedel, ali so pretiski pristni. Znamke položimo pod našo pripravo in vključimo obločnico. Na vseh znamkah se pretiski enako svetlikajo, le - glej ga spaka - na 40-dinarski ne. Se pravi, da je barva pretiska na 40-dinarski vrednoti kemično drugače sestavljena kakor na drugih znamkah. Naš prijatelj je prav nevšečno razočaran, kajti vprav najdražja znamka te serije, ki stane Din 6.100'—, je ponarejena. Smola, kaj ne!

Če pa te „čarobne“ naprave nimamo, nam bo morebiti prijazni naš zdravnik posodil žarnico za obsevanje. Privijemo jo v svojo namizno svetilko in zvečer v miru opazujemo fluoresciranje lastnih znamk. Upajmo, da pri tem ne bomo odkrili falzifikata. Ta žarnica pa mora biti visokotlačna živosrebrna tipa, kakršna je n. pr. tipa HgQs tvrdke Osram, ali „Meda“ tvrdke Pintsch. Posebnega filtra pri tem ni treba, ker sestoji že balon žarnice iz primerne stekla.

Pri tej svetlobi znamke tudi fotografiramo. Treba je le na fotokameri uporabljati filter, ki se v ultravijoličasti svetlobi sam ne svetlika. Tak je na primer fotoamaterski filter „Panchrom 100“ tvrdke Lifa. Osvetljenje filma z 17/10 Din občutljivosti pa traja pri zaslonki F/6.3 dve minuti. Torej, v sobi mora biti vse mirno, drugače bodo obrisi slike nerazločni.

Nevarnejši od ponarejevalcev pa so prekupčevalci falzifikatov. Zato odkrivajmo v prvi vrsti te preprodajalce.

Dr. Anton Lavrič, Ljubljana

Borba proti jetiki na znamkah

Calmette in BCG

Albert Calmette se je rodil 1863. leta v Nici. Življensko pot je začel kot zdravstveni pomočnik v mornarici in je v tej službi mnogo potoval po vzhodnih deželah, kjer si je takrat Francija utrjevala svojo kolonijalno posest. Po dveletni odsotnosti se je vrnil v domovino in končal študije. Zopet ga je gnalo v svet. Sprva je bil v zapadni Afriki, potem 2 leti na severno atlantskih otokih (St. Pierre et Miquelon), kjer se je prvič posvetil bakteriologiji. Povod temu je bilo to, da so se ribe, ki so jih nalovili tamkajšnji ribiči, večkrat pokvarile in je njih meso postalo rdeče. Odkril je bakterije, ki so to povzročale. Z objavo izsledkov so ga prehiteli drugi, njemu je ostalo le veselje do dela in do bakteriologije.

Šel je v Pariz k slavnemu Pasteurju. Od tam so ga poslali v Indokino organizirati cepljenje proti črnim kozam in steklini

na sodoben način. Nalogo je rešil kljub težavam, ki se pri tem delu pojavijo v vročih deželah. Ukvarjal pa se ni samo s tem, zanimalo ga je vrenje vzhodnih alkoholnih pijač in opija, zanimalo so ga strupene kače, njihovi strupi in odpornost proti njim. Ko se je 1893. leta vrnil v Pariz, je delo nadaljeval. Kmalu je dobil nalogo ustanoviti Pasteurjev zavod v Lilleu. Tu je njegovo delovanje preobrazilo francosko industrijo alkohola. Zanimalo ga je tudi važno vprašanje industrije in higijene, kako napraviti vode, ki vsebujejo odpadke tvornic in gospodinjstva, neškodljive. Praktično delo, ki ga je vršil za industrijo, mu je prineslo dohodke, ki jih je porabil za znanstveno delo na medicinskem področju. Leta 1900 je začel delo, ki se mu je posvečal vse do smrti in po katerem je povsod zaslovel. V Lilleu je osnoval prvi protituberkulozni dispanzer, ustanovo, ki se je kmalu razširila po vsem svetu. Spoznal pa je, da je treba jetiko ne samo zdraviti, temveč predvsem preprečevati. Spoznal je uspehe zaščitnega cepljenja pri drugih boleznih in se je s svojim sodelavcem Guerinom vneto lotil dela. Presajal je bacile tuberkuloze z enega umetnega gojišča na drugo. Po dveh letih je opazil, da so izgubili moč, povzročati tuberkulozno obolenje, ohranili pa so sposobnost, zbuditi v telesu odporne sile. Te bacile imenujemo danes BCG (to je: bacil Calmette - Guerin). Delal je vztrajno, čeprav mu je prva svetovna vojna in okupacija Lillea uničila institut in razgnala družino. Po vojni je najprej obnovil zavod v Lilleu, potem pa je bil imenovan za pomočnika ravnatelja Pasteurjevega zavoda v Parizu. Kljub neugodnim prostorom, ki so mu jih dali na razpolago, se je s svojimi sodelavci zagrizel v delo. Po dolgotrajnih poizkusih na govedu je začel s poizkusi na opicah. Ko se je prepričal, da je postopek neškodljiv, je 1. 7. 1921 uspešno cepil prvega otroka. To ga je opogumilo. Začel je z množičnim cepljenjem. Do leta 1927. so v Franciji cepili 27.000 otrok. Pojavili so se tudi nasprotniki, vendar je Calmette vse njihove ugovore ovrzel. Njegov način cepljenja je nastopil zmagovito pot po vsem svetu. Calmette je umrl leta 1933, star 70 let. Francija je leta 1938. za prvi mednarodni kongres izdala posebno znamko z njegovo sliko in tako počastila njegov spomin. (glej sliko).

Ceprav je bila že predaprilska Jugoslavija v mednarodni komisiji za BCG, vendar ni bilo na terenu nič storjenega, da bi se delovno ljudstvo tudi na ta način zavarovalo proti jetiki. Šele ljudska oblast je uvidela, da je cepljenje z BCG važen činitelj

v zaščiti delovnih ljudi, zato je uvedla obvezno cepljenje. Na vsakem koraku nas poučuje o važnosti borbe proti jetiki, a svoj delež k temu poučevanju so doprinesle gotovo tudi naše znamke, posvečene tej borbi, ki jih mi zbiralci poznamo kot protituberkulozne. Z znamkami drugih držav, ki so izdale znamke v ta namen, tvorijo prav zanimivo tematsko zbirko. Protituberkulozne znamke imajo še naslednje evropske države: Albanija, Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Grčija, Latvija, Monako, Nizozemska, Španija. Te znamke najdemo tudi v serijah Prekomorja.

Pavle Anderlič, Ljubljana

POŠTNI ŽIGI

NA PODROČJU SLOVENIJE

Pravega filatelista ne zanima le znamka, marveč tudi njena uporaba. Zato mora zbiralec spoznavati vprašanja poštних predpisov, tarif, ustroj poštних uradov, pomožnih in ambulantnih pošt ter njihovih žigov. Da bi pomagali začetniku, pa tudi drugim smotrno zbirati poštne žige, ki so odraz narodovega političnega razvoja, objavljamo vse pošte na ozemlju LR Slovenije po stanju 1. januarja 1950, všteti pošte osvobojenega primorskega ozemlja. Ker bi radi pri tem popisu nudili gradivo za filatelistično politično-zgodovinsko zbirko, navajamo poleg slovenskega naziva tudi nazive poštних uradov izza časa nemške zasedbe na Štajerskem in Gorenjskem, italijanske in zatem nemške zasedbe v tako imenovani Ljubljanski pokrajini ter madžarske zasedbe v Prekmurju v času od 6. 4. 1941 (odn. 8. 9. 1943) do 9. 5. 1945, to je do osvoboditve.

Ni dvoma, da nudi zbiranje žigov vsakemu zbiralcu široko in hvaležno področje. Zlasti naših, ki nas živo spominjajo dolgoletnih borb in njih žrtev za našo dokončno osvoboditev izpod jarma pohlepnih osvajalcev. Taka zbirka za nas ni le zgodovinske vrednosti, marveč oživlja filatelijo, ki danes po vsem svetu preživlja krizo. Mnogo zbiralcev znamk namreč zgrešeno stremi samo za tem, da kupičijo izključno nežigosane serije znamk. Te naj bi bile celo še brez prilpeke! Tak nazor

izloča znamko iz filatelistične povezanosti. Znamka sama je sicer že zgodovinski dokument, ki ga pa dopolnjujeta šele njena uporaba in predvsem poštni žig!

Seveda je zahtevalo zbiranje žigov in podatkov več let raziskovanja in truda. Pri tem delu je v dobršni meri sodeloval tov. Milan Šporn, ki je dal na razpolago svoj izbrani material in k temu dragocene podatke in dopolnitve. Kljub skrbni obdelavi ni izključeno, da so v naslednjem popisu še pomankljivosti in nepopolni podatki. Zato prosim tudi druge zbiralce, da naju dopolnijo in sporoče, če sva nehote kaj spregledala.

Razlaga k objavi žigov:

Italijanska zasedba (6. 4. 1941 do 8. 9. 1943). Naše pošte so sprva dobile nalog, da morajo do nadaljnjega uporabljati dotedanje žige bivše Jugoslavije (z imenom v latinici in cirilici), toda tako, da je bil odstranjen pri večini krajevnih pošt le naziv v cirilici (spodaj na žigu) in je ostal v uporabi kratak čas samo naziv v latinici. Nato so preimenovali žige s slovenskim nazivom kraja (zgoraj), spodaj pa je bila označba „Lubiana“, kar je pomenilo tako imenovano „Ljubljansko pokrajino“, pač zaradi poimenovanja vseh italijanskih pošt po pokrajinah. Slednjic so si Italijani privoščili še kraje Dolenji Logatec, Gorenji Logatec ter Ljubljano, kjer so bili poštni žigi nekaj mesecev pred zlomom Italije samo v italijanščini (Longatico di sotto, Longatico di sopra, Lubiana).

Madžarska zasedba (6. 4. 1941 do 9. 5. 1945). V zasedenem delu našega Prekmurja so odpravili Madžari vse stare žige in jih nadomestili samo z madžarskimi.

Nemška zasedba: A. Gorenjska in Štajerska (6. 4. 1941 do 9. 5. 1945). Nemci so kratak čas uporabljali stare jugoslovanske žige, iz katerih so bila izklesana vsa imena. Poleg teh „nemih“ žigov so dali provizorične gumijeve žige podolgovate oblike z nemškim imenom pošte (razni načini pisave). Kmalu nato so uvedli jeklene žige po nemškem vzorcu, samo z nemškimi imeni naših krajev iz dobe stare Avstrije. Večinoma z dodatkom „Kärnten“, „Steiermark“ (ali skrajšano „Steierm“), „Krain“, „bei Laibach“ in podobno. Kakor pa izhaja iz popisa pošt, so zatem preimenovali nekatere kraje z drugim nemškim imenom in to zvečine kraje, ki so se imenovali po svetnikih. Primer: Škofja Loka (Bischoflak, Laß-Zaier), Sv. Miklavž pri Ormožu (St. Nikolaï, pozneje Kaisersberg). Dalje pa so celo preimenovali nekaj krajev, ki so tudi v stari Avstriji obdržali slovenski naziv. Primer: Gomilsko (Lebern), Mojstrana (Meistern). Zanimivo je, da so Nemci pri nekaterih gorenjskih krajih dodali pokrajinsko ime „Kärnten“ (Koroško), dasi ti kraji niso pripadali Koroškemu. Primer: Mojstrana (Meistern - Kärnten), Bled (Veldes - Kärnten) itd. To so storili iz „vljudnosti“ do Italijanov, ker bi zgodovinsko pravilno ime „Oberkrain“ vsebovalo zahtevo po Dolenjski (Unterkrain), ki so jo Nemci po dogovoru namenili Italijanom.

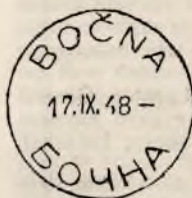
B. Ljubljanska pokrajina (8. 9. 1943 do 9. 5. 1945) Ker so Nemci po zlomu Italije zasedli tudi ozemlje, ki so ga izgubili Italijani, so kmalu spremenili žige, ki jih je prej uvajal italijanski okupator. Odstranjen je bil

s prejšnjih zasedbenih italijanskih žigov naziv „Lubiana“ (spodaj), tako da je ostal kratak čas samo slovenski naziv. Nato pa so bili v rabi žigi z dvojezičnim imenom, zgoraj nemškim, spodaj slovenskim.

Slovensko Primorje. To ozemlje je bilo priključeno k materi Jugoslaviji 1947. Žige vredimo na 3 razdobja: a) stara avstroogrška monarhija; prvotno z nazivi samo v nemščini, pozneje dvojezični (večinoma nemško-slovenski, delno pa tudi nemško-italijanski. b) doba italijanske zasedbe od 1918 do 1945; pošte so uporabljale italijanske žige s pripisom „pokrajine“ (Aidussina-Gorizia). c) po osvoboditvi: prve čase so še v rabi italijanski žigi na znamkah Slov. Primorja. Pozneje pa so bili nadomeščeni (nekako do leta 1946) z novimi slov. nazivi (glej odtise na levi).

Žigi Ajdovščine a) avstr. b) pod Italijo c) LR Slovenija

Prvič rabljen žig pomožne pošte Bočna

Do osvoboditvi. V prvih dneh po osvoboditvi je večina naših pošt uporabljala bivše zasedbene žige z odpravljenimi tujezičnimi nazivi. Ponekod pa so žigosali pošiljke s provizoričnimi gumijevimi žigi (Medvode). V Prekmurju je n. pr. Murska Sobota uporabljala še kratak čas bivši madžarski žig. Postopno so prišli v rabo novi krajevni žigi. Po pravilniku o poštinih pečatnikih z dne 14. 10. 1947. so predpisani v FLRJ žigi s pisavo v latinici (zgoraj) in cirilici (spodaj) za Slovenijo in Hrvaško; za Bosno-Hercegovino, Makedonijo, Srbijo in Črno goro pa v cirilici (zgoraj) in latinici (spodaj). Če ima naslov več kot 15 črk, je predpisana samo latinica, kar velja za vse naše ljudske republike.

Glej na naslednji strani (v zvezi s člankom) prvo zanimivo stran rednih poštnih žigov na področju Slovenije.

Naši priložnostni žigi

Prvi posebni žig v letu 1950 je uporabljala ekspozitura pošte Rateče-Planica za „Mednarodni smučarski teden“ od 12. do 19. marca. Žig je enokrožen, barva črna.

Namenoma smo končali razlago k članku o rednih poštnih žigih z objavo planiškega spominskega žiga. Taki žigi, ki jih imamo za priložnostne, spominske ali posebne, sodijo pod drugo poglavje.

Poštni žigi na področju Slovenije

1. vrsta: Bled - avstrijski žig 1860, dvojezični žig 1908, poslovenjen žig 1920. - 2. vrsta: Blejski žig stare Jugoslavije 1938 (v latinici in cirilici) - Nemška okupacija 1941 - Vrhunec nemškega šovinizma: Posebni žig iz leta 1941 s parolo „Za vselej nemški!“ - 3. vrsta: Poštni žigi krajev v FLRJ: Bled, Gomilsko, Doljna Lendava. - 4. vrsta: Doba okupacije. Italij. okup. žig pošte Begunje pri Cerknici z dne 26. 7. 1941. - Madžarski zasedbeni žig Dolnje Lendave od 1. 6. 1941 ter dvojezični žig Cerknice iz dobe nemške zasedbe v takojimenovani Ljubljanski pokrajini.

Opomba: v sledečem popisu tujih imen za časa zasedbe pomenijo označbe:
 LP = Ljubljanska pokrajina, M = madžarska zasedba, N = nemška zasedba in
 IT = pod Italijo (cona je navedena zaradi orientacije).

Tek. št.	Državna pošta LRS	Zasedbeno področje	Tuje ime za časa zasedbe
1	AJDOVŠČINA	IT	<i>Aidussina</i> — [cona B]
2	ANHOVO	IT	<i>Salona d' Isonzo</i> [cona A]
3	APAČE	N	c) <i>Abstall</i> b) <i>Absial</i> (Steierm)
4	ARTIČE	N	a) <i>Artitsch</i> (b. Rann, Save) b) <i>Arnau über Rann</i> (Steierm)
5	AVČE	IT	<i>Auza</i> [cona B]
6	BEGUNJE PRI CERKNICI	LP	IT: [Lubiana] - N = <i>Vigaun bei Zirknitz</i>
7	BEGUNJE PRI LESCAH	N	<i>Vigaun</i>
8	BELA CERKEV NA DOLENJSKEM	LP	IT: [Lubiana] - N = <i>Weisskirchen - Krain</i>
9	BELTINCI	M	<i>Belatinca</i>
10	BIZELJSKO	N	<i>Wisell</i> (Untersteierm)
11	BLANCA	N	a) <i>Blanka</i> (b <i>Lichtenwald Steierm</i>) b) <i>Siegersberg</i> (Steierm)
12	BLIED 1	N	a) <i>Veldes I</i> b) <i>Veldes (Kärnten) - Deutsch für immer!</i> c) <i>Veldes - Tag der Briefmarke 11. I. 1942</i>
13	BLIED 2	N	
14	BLEJSKA DOBRAVA	N	a) <i>Dobrawa</i> (Wurzener Save) b) <i>Wart</i> (Rotfweinklamm - Kärnten)
15	BODONCI	M	<i>Bodóhegy</i>
16	BOGOJINA V PREKMURJU	M	<i>Bagonya</i>
17	BOHINJSKA BELA	N	<i>Wochfeiner Vellach</i>
18	BOHINJSKA BISTRICA	N	a) <i>Wochfeiner Feistritz</i> b) <i>Wochfeiner Feistritz</i> (Oberkrain)
19	BOROVNICA	LP	IT: [Lubiana] - N = <i>Franzdorf - Krain</i>
20	BOŠTANJ	N	a) <i>Savenstein</i> (b <i>Lichtenwald Steierm</i>) b) <i>Sawenstein</i> (Steierm)
21	BOVEC	IT	<i>Plezzo</i> [cona A]
22	BRASLOVČE	N	<i>Frasslau</i>
23	BREGINJ	IT	<i>Bergogna</i> [cona A]
24	BREZJE	N	<i>Breslach</i>
25	BREŽOVICA PRI LJUBLJANI	LP	IT: [Lubiana] - N = <i>Bresowitz bei Laibach</i>
26	BREŽICE	N	a) <i>Rann</i> (Save) — b) <i>Rann</i> (Steierm)
27	BRUSNICE	LP	IT: [Lubiana] <i>Dalje.</i>

Malokdo ve, da je pripravila bivša okupatorska „vlada“ za čas zasedbe v tako imenovani Ljubljanski pokrajinski serije frankovnih znamk s podobami slovečih Slovencev. Kakor kažejo slike, je grafik postavil slovenski naziv zgoraj, nemškega pa spodaj, kar je nasprotovalo nemški zahtevi, ki je narokovala najprej nemški napis. Med osnutki vidimo tudi Cankarja in Trubarja, kar tudi ni bilo Nemcem po volji. Prešerna ni med osnutki, ker so ga imeli Nemci kajpak za „nemškega rojaka“. Zahtevali so spremembe, nato pa sploh niso dovolili izdaje

znamk s podobami. Zato je pozneje (malo pred koncem vojne) prišla v promet serija s pokrajinskimi motivi.

Pred 75. obletnico rojstva

Ivana Cankarja

(1876 - 1918)

Prihodnje leto 10. maja bo preteklo 75 let, odkar se je rodil na Vrhniki naš veliki pisatelj Ivan Cankar, ob Prešernu najpomembnejša osebnost slovenske kulture. Jugoslovanska filatelija se lažko ponaša že z nekaterimi znamkami, ki so posvečene našim velikim možem in so izšle ob priložnosti tega ali onega kulturnega jubileja.

Ivana Cankarja pa na naših znamkah še nimamo. Sodimo, da opozarjamo o pravem času na 75. letnico njegovega rojstva, ki jo bo jugoslovanska filatelija najdostojneje počastila s tem, da uvrsti v serijo znamenitih mož Jugoslavije tudi Cankarja, velikega glasnika socializma med Slovenci.

In še na en velik kulturni jubilej opozarjamo ob tej priložnosti. Prihodnje leto bomo praznovali 400-letnico, odkar je izšla prva slovenska knjiga: Trubarjev katekizem in abecedarij. Prav gotovo bo tudi jugosl. filatelija primerno počastila ta velik kulturni jubilej.

Nove znamke drugod

Liechtenstein

Naša slika kaže najnovejšo lovsko serijo, ki je prišla v promet 7. 3. 1950.

Znamke je tiskala po osnutkih umetnika J. Segerja z Dunaja sloveča tiskarna Courvoisier v La Chaux-de-Fonds. Rotacijski glob. tisk [jed].

Vrednote: 20 rapenov rdeče rjava - srna   30 rapenov sivo zelena - ruševca
80 rapenov sepia - jazbec

HUMOR ∇ f.i.l.a.t.e.l.i.j.i

Znamke nas seznanjajo z lepotami sveta, z znamenitimi možmi, z jubileji, izumi in še mnogimi mikavnostmi; pripravljajo nam mnogo vedrih ur. Pa tudi brez humorja niso. Nekatere zgodbice iz filatelističnega sveta vam bodo izvabile prijazen nasmešek.

Filatelistova
„velika žehča“

Ali veste, da je sonce nekoč vzšlo na zahodni strani?

Da, čista resnica. Z vzhodom na zapadni strani je ponagajala astronomom pošta Češkoslovaške republike kmalu po prvi svetovni vojni. Astronomi so ostrmeli, ko so dobili v roke takratne nove poštnje znamke, na katerih je bila upodobljena Praga. Nad Hradčani je vzhajalo sonce. Lepo. Hradčani so spomenik stare češke slave, sonce pa je simbol svobode. Le to je bilo narobe, da je vzšlo na zahodu . . . Smeha je bilo obilo in izšla je nova naklada, na kateri je sonce popolnoma mrknilo . . .

Objave Biroja za filatelijo

Št. 47. — Z odločbo poštnega ministrstva št. 3132 z dne 2. 2. 1950 sta bili pretiskani doplačilni znamki (frankovna in portovna) za Rdeči križ FLRJ 1949 z besedilom „VUJA-STT“. Barva pretiska črna. Naklada 40.000 frankovnih in 30.000 portovnih znamk. Znamki prideta v promet na ozenlju VUJA v STO-ju ob Tednu Rdečega križa.

Št. 48. — Posebni žig v Planici, ki ga istočasno objavljamo, je bil odobren z odločbo Pošt. ministrstva št. 6515 z dne 2. 3. 1950 za čas od 12. do 19. 3. 1950 za „Mednarodni smučarski teden“ v Planici.

Št. 49. — Z odločbo Pošt. ministrstva št. 7870 z dne 15. 3. 1950 je odobren posebni žig, ki ga je uporabljala ekspozitura pošte Zagreb na Filatelistični razstavi od 2. do 6. aprila 1950. Žig ima besedilo „Filatelistička Izložba 2-6. 1950 Zagreb“ ter začetnice „FSH“. Premer žiga je 35 mm.

POSEBNE ZNAMKE ZA PROSLAVO

1. maja

1950

Št. 50 — Z odločbo Pošt. ministrstva št. 6595 z dne 2. 3. 1950 pridejo v promet dne 30. aprila 1950 spominske znamke v proslavo Praznika dela. Serija bo imela 4 vrednosti: 3.—din rdeča, 5.—din modra, 10.—din rjava, 12.—din siva. Nominalna vrednost serije Din 30.—

Vse vrednote imajo podobo maršala Tita po osnutku graverja Tanasije Krnjajca iz Beograda. Na znamkah je napis „FNR Jugoslavija“ zgoraj v cirilici, spodaj v latinici ter besedilo „1 maj 1950“.

Znamke tiska Zavod za izradu novčanica Narodne banke FLRJ v Beogradu v glob. tisku. Velikost slike 21X29 mm, znamke 24X32 mm. Zobčanje grebenasto, lepilo belo. Znamke bodo prodajale od dneva izida do preklica vse večje pošte v državi, v veljavi pa bodo za frankiranje do nadaljnega obvestila.

NOVE ZNAMKE V SVETU

Evropa 1949

Danska

1. Frankovna serija s sliko Friderika IX. Ima doslej tele vrednote: 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45, 50, 60 in 75 oerev.
2. Stoletnica ustave: 20 oere (bakreno rdeča).
3. UPU: 40 oere (modra).
4. Portovna-dodatna: 40 oere (rjavo karmnska).
5. Postfaerge (paketni): 30 (oranžna), 40 (modra).

Finska

1. Rdeči križ (360—363): 5+2, 9+3, 15+5, 30+10 mark.
2. TBC (364—366): 5+2, 9+3, 15+5 mark.
3. Medn. gozd. kongres: 9 in 15 mark.
4. 50 let delav. združenja: 5 (zelena), 15 (karmn).
5. 300 let mesta Kristinestad: 15 mark (modra).
6. 300 let mesta Lappeenrauta: 5 mark (zeleno modra).
7. 300 let mesta Raaha: 9 mark (t. rdeče lila).
8. 100 let Tehn. vis. sole: 15 mark (modra).
9. Hannes Gebhard: 15 mark (sivo zelena).
10. UPU: 15 mark (modra).

Francija

1. Provizorij (pretisk) — 819: 5 na 6 fr.
  2. Socialna pomoč: 3+1, 5+3, 8+4, 10+6 fr.
  3. Dan znamke 1949: 5+5 fr. (zelena)
  4. Polarne ekspedicije: 15 fr. (črno modra).
  5. Francosko-ameriško prijateljstvo: 25 fr. (modra-rdeča).
  6. Priključitev Defneje 1349: 12 fr (rdeče rjava).
  7. Frankovne — grbi: 10, 50 ct, 1, 2, 4 fr.
  8. Sto let franc. znamke: 15, 25 fr (nezobčani), 15, 25 fr. (zobčani).
- Navpična vrsta z natisnjenim besednjem »Centenaire du timbre-poste 1849—1949« v sredi med znamkami.
9. Fil. razstava CITEK: 10 (+100) fr. (or. rdeča)
  10. Medn. kongres TT (CITT): 10, 15, 25, 50 fr. zračna za 100 fr. (karmn).
  11. Nove frankovne (pokrajine): 20, 25, 40, 50 fr.
  12. Nove zračne: 100, 200, 300, 500 fr.
  13. 250. obl. smrti dramatika Racina: 12 fr. (rj. črna).
  14. 50 let trg. zbornice: 15 fr. t. rdeča.

15. UPU: 5, 15, 25 fr.
16. Sloviti Francozi XVIII. stoletja: 5+1, 8+2, 10+3, 12+4, 15+5, 25+10 fr.

Gibraltar

- UPU (123—125):
2, 3, 6 d ter 1 šilling.

Grčija

1. Za deco (687—689): 450, 1000, 1800 drahem.
2. UPU

Irška

1. Zračna pošta: 1, 3, 6 d, 1 šilling.
2. Frankovne-dodatne: 8 (rdeča), 11 d (karmn).
3. 27. obletnica republike: 2½ (rdeča), 3 d (modra).
4. Stoletnica smrti pesnika Jamesa Clarence Mangan-a: 1 d (peni) — temno zelena.

Islandija

1. Dobrodelne (251—255): 10+10, 35+14, 50+25, 60+25, 75+25 aurarov.
2. UPU (256—259): 25, 35, 60 aur., 2 kroni.

PRVI DRUŽABNI VEČER

je priredila Filatelistična zveza za člane svojih podružnic dne 11. febr. 1950 v dvoranj menze MLO Na sporedu je bilo zrebanje srečolova za 332 dobitkov v znamkah, vrednih blizu 40.000 din. Glavni dobitek, »Penklubova« se rijo, je dobil tov. Zupan na srečko št. 311.

K veselemu razpoloženju velike filatelistične družine je pripomogel tov. Stefan Lozic, ki je žel s svojimi imitacijami navdušeno odobravanje. Tovariš Ravnikar, član opernega orkestra pa je izvajal s svojo violino akrobatsko točko. V vseh mogočih in nemogočih drzaj je igral z orkestrom in sam znane melodije, s čimer je pokazal mojstrsko obvladanje instrumenta. Za uspehi nastop je žel velik zaslužen aplavz. Negodetov orkester je imel številne plesalce. Obsežna dvorana je komaj zmogla oskrbovati s celene jedao in pijažo. Okrog 800 prisotnih. Spiker tov. Stebih je odlično opravil zahtevne naloge obveščevalca. Prireditov je bila na dostojni višini in je docela dosegla namen. Dober začetek s srečnim koncem, ker so se razvzljale nezaželene nevedčnosti (zamenjava glavne dobitka, zimskega plašča in celo kraja avtomobila)!